

Správa o stave verejnej správy za rok 2024

(zhrnutie stavu verejnej správy)

1. Úvod

Správa o stave verejnej správy za rok 2024 (ďalej len „správa“) spracovanej v prílohe č. 1 je piatou správou Inštitútu správnych a bezpečnostných analýz (ISBA) Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (MV SR), ktorej cieľom je popísať súčasný stav verejnej správy z pohľadu MV SR a poukázať na vývojové trendy opierajúce sa o dostupné dáta.

Správa je zameraná na jednotlivé sektory verejnej správy v pôsobnosti MV SR, respektíve sektory, na ktorých sa MV SR spolupodieľa. Správa primárne vychádza z údajov za roky 2020 – 2024, ktoré umožňujú porovnávanie a identifikovanie posunov v čase.

Ambíciou publikácie je posilniť princíp transparentnosti vo verejnej správe tým, že sa v nej pravidelne zverejňujú údaje, zaujímavosti, fakty a štatistiky. Princíp transparentnosti je kľúčovým pilierom, ktorý pomáha udržiavať demokraticky a otvorený charakter verejných inštitúcií. Transparentnosť tak nie je iba formálnou požiadavkou, ale jedným z kľúčových pilierov modernej správy vecí verejných.

Správa je určená širokej odbornej verejnosti, ktorá môže využiť údaje pri svojej analytickej a výskumnej práci, ako aj občanom, ktorí majú záujem získať lepší prehľad o činnostiach a výsledkoch verejnej správy. Cieľom je, aby dokument nebol len štatistickým prehľadom, ale aj zrozumiteľným zdrojom poznatkov, výsledkov činností a zaujímavostí, ktoré približujú fungovanie verejnej správy každému, kto prejaví záujem.

Správa je v roku 2025 prvýkrát predložená na rokovanie vlády Slovenskej republiky ako informatívny materiál s cieľom oboznámiť vládu Slovenskej republiky so stavom verejnej správy na Slovensku z pohľadu MV SR.

2. Zhrnutie a hlavné zistenia správy

Dokument obsahuje prehľad fungovania verejnej správy, legislatívnych zmien, významných udalostí a štatistických ukazovateľov v pôsobnosti MV SR. Súčasťou správy je aj analytická kapitola, ktorá prostredníctvom zavedených indikátorov prináša hlbšie zhodnotenie vybraných trendov a javov verejnej správy, a to aj v medzinárodnom kontexte. Cieľom správy je poskytnúť ucelený obraz o vývoji verejnej správy, podporiť transparentnosť a prispieť k lepšej informovanosti verejnosti, predovšetkým v kontexte činnosti MV SR.

Rok 2024 bol významný viacerými udalosťami v oblasti verejnej správy i v oblasti bezpečnosti. Konali sa prezidentské voľby, v ktorých bol zvolený za prezidenta Slovenskej republiky Peter Pellegrini, a voľby do Európskeho parlamentu, v ktorých bola zaznamenaná najvyššia účasť 34,38 %. MV SR zároveň spustilo prevádzku informačného systému goAML proti finančnej kriminalite, prijalo Národný akčný plán boja proti terorizmu a schválilo Dlhodobý plán rozvoja Leteckého útvaru MV SR do roku 2035.

Dôležitou témou bola aj pokračujúca vojna na Ukrajine. Slovenská republika predĺžila poskytovanie dočasného útočiska pre utečencov do marca 2025, podpísala memorandum o spolupráci s Úradom Vysokého komisára OSN pre utečencov a dohodu s Ukrajinou v oblasti

chemickej, biologickej a jadrovej bezpečnosti. MV SR pokračovalo v poskytovaní humanitárnej pomoci, a to nielen Ukrajine, ale aj ďalším krajinám.

Legislatívne prostredie prinieslo viacero dôležitých noviel. Bol schválený nový zákon o ochrane kritickej infraštruktúry, novela zákona o pobyte cudzincov, novela zákona o azyľe a novela zákona o cestovných dokladoch. Významné zmeny sa dotkli aj stabilizácie personálnej situácie v bezpečnostných zložkách a elektronizácie volebných procesov. Novela Trestného zákona z roku 2024 zvýšila hranicu malej škody zo 266 € na 700 €, čo sa odrazilo na náraste priestupkov proti majetku, a súčasne na poklese trestných činov v tejto oblasti.

3. Prehľad vybraných oblastí verejnej správy v pôsobnosti MV SR

Dôležitou oblasťou je štátne občianstvo. Slovenské občianstvo v roku 2024 nadobudlo celkovo 1 436 osôb, najviac za posledné desaťročie. Najviac nových občanov SR pochádzalo zo Srbska, Ukrajiny, USA, Maďarska a Česka. Zároveň bolo vydaných 33 rozhodnutí o zamietnutí žiadosti, 124 konaní bolo zastavených a 136 osôb sa občianstva vzdalo.

V rámci agendy dokladov bol zaznamenaný rastúci záujem občanov. Počet žiadostí o občianske preukazy dosiahol 669 090 (+ 8,5 % oproti roku 2023), pričom výrazne narástol počet žiadostí pre deti do 15 rokov (+ 56 %). O cestovné pasy požiadalo 489 580 občanov, pričom tretina z nich využila expresné vybavenie. Vydaných bolo 179 332 vodičských preukazov, po náraste spôsobenom ukončením platnosti tzv. „ružových“ kariet sa čísla vrátili k štandardu.

V oblasti matrik bolo v roku 2024 zaznamenaných 122 955 matričných udalostí, čo je pokles o 3,85 % oproti roku 2023, a zároveň najnižší počet za posledných sedem rokov. Narodení bolo 47 141, sobášov 22 481 a úmrtí 53 333. Pokles oproti minulému roku sa prejavil aj v osobitnej matrike, kde bolo zaznamenaných 3 458 narodení, 2 176 sobášov a 698 úmrtí občanov SR v zahraničí. Najpopulárnejšie mená novorodencov boli Sofia a Jakub.

Na prenesený výkon štátnej správy bolo v roku 2024 poskytnutých obciam takmer 1,4 mld. €, z toho 1,36 mld. € pripadlo na školstvo. Bez školstva predstavovala suma 23,65 mil. €, čo je medziročný nárast o 6 %. Príjmy obcí zo štátom vyberanej podielovej dane vzrástli za posledných jedenásť rokov o 120 %, na 2,7 mld. €.

V roku 2024 pôsobilo na Slovensku 2 927 územných samosprávnych jednotiek, pričom až 63 % z nich malo menej ako 1 000 obyvateľov, 84 % obcí je menších ako 2 000 obyvateľov. Priemerná veľkosť slovenskej samosprávy je 1 865 obyvateľov, čo je jedna z najmenších v Európe; menšiu priemernú veľkosť má len Česká republika. Fragmentovaná štruktúra obcí je čiastočne dôsledkom vysokého podielu vidieckych oblastí – 49 % obyvateľov žije vo vidieckych regiónoch. Napriek tomu majú viaceré krajiny s podobným alebo vyšším podielom vidieckeho obyvateľstva násobne väčšie samosprávy.

Za posledných sedem rokov sa priemerná veľkosť slovenských samospráv nemenila, zatiaľ čo v EÚ a OECD sa v priemere zväčšila o 3,5 tisíc obyvateľov v dôsledku municipalizačných reforiem.

Od roku 2018 bolo 90 % zo všetkých obcí na Slovensku aspoň raz súčasťou SOÚ na niektorom úseku, pričom najviac obcí pôsobilo na úseku stavebného poriadku (83 %). Avšak podľa toho, čo obce deklarujú MV SR, v roku 2024 ani na jednom z úsekov nespolupracovalo 56 % všetkých obcí (čo hovorí o výrazne klesajúcej deklarovanej miere spolupráce obcí).

Spoločné obecné úrady (SOÚ) aj v roku 2024 zápasili s problémami nízkej miery spolupráce. Z pôvodných 190 SOÚ pôsobilo v roku 2023 113 SOÚ a v roku 2024 podľa dostupných dát¹ už len 77 SOÚ. Deklarovaná miera spolupráce obcí tak naďalej klesala, hoci v kategórii najmenších obcí do 300 obyvateľov sa miera evidovanej spolupráce (aspoň raz za celé sledované obdobie) mierne zvýšila.

Systém SOÚ je charakteristický dobrovoľnosťou dohôd, čo vedie k nestabilite, ad hoc riešeniam a neprehľadnosti. Správne obvody sa často menia, počet obcí v SOÚ na jednotlivých úsekoch sa každoročne líši. Mnoho SOÚ nevzniká v prirodzených centrách mikroregiónov, pretože väčšie mestá často nechcú hostiť spoločný úrad. Nestabilita sa prejavuje aj častou reorganizáciou správnych obvodov a rôznymi počtami obcí zapojených na jednotlivých úsekoch, čo znižuje predvídateľnosť a efektívnosť poskytovaných služieb.

Na podporu efektívnejšej spolupráce boli v roku 2024 spustené Centrá zdieľaných služieb (CZS), ktoré pokrývajú spoločný výkon služieb pre viacero obcí, a to najmä v najmenej rozvinutých regiónoch. CZS predstavujú spoločné pracoviská, ktoré sústreďujú odborné a administratívne kapacity pre viacero obcí, čím sa zefektívňuje výkon samosprávnych aj prenesených kompetencií. CZS sa začnú (začínajú) oficiálne otvárať v roku 2025, no prvé pozitívne efekty CZS vo vzťahu k deklarovanej miere spolupráce najmenších obcí do 500 obyvateľov je vidieť už v dátach za rok 2024.

V podnikateľskej oblasti bolo v roku 2024 vydaných 659 455 živnostenských oprávnení, čo predstavuje pokles o vyše 27 000 oproti roku 2023. Naopak, jednotné kontaktné miesta využilo viac ako 207 000 subjektov, čo je mierny medziročný nárast.

Kataster prijal 285 010 podaní, o 4 % viac ako rok predtým. Priemerná doba zápisu sa skrátila na 26 dní a celková doba vybavenia na 30 dní, čo je najlepšia hodnota za posledných šesť rokov.

V rámci agendy evidencie motorových vozidiel bolo zaznamenaných 128 560 nových evidencií, prevažne osobných áut (91 547). Celkový počet vozidiel v registri dosiahol rekordných 3,76 milióna.

V registri mimovládnych neziskových organizácií bolo na konci roka 2024 vedených 69 385 aktívnych subjektov, čo je medziročný nárast o 3,9 %.

V oblasti priestupkovej agendy v pôsobnosti policajného zboru bolo zaznamenaných 776 692 priestupkov, čo je pokles o 1,8 % oproti roku 2023. Najviac priestupkov tvorili dopravné (623 290). V pôsobnosti okresných úradov bolo prejednaných 49 765 priestupkov, pričom významný nárast bol pri majetkových priestupkoch (+ 10 %).

V oblasti azylu bolo v roku 2024 podaných 165 žiadostí, čo je pokles o 60 % oproti roku 2023. Azyl získalo 41 osôb (+ 11 % medziročne), doplnkovú ochranu 22 osôb (-49 % medziročne).

¹ Údaje za rok 2024 nemusia byť úplné a môžu byť ešte doplnené. Na základe informácií od vecného gestora v rámci ministerstva vnútra je zrejmé, že niektoré SOÚ nahrávajú správu o hospodárení v dvojročných intervaloch, teda nie každý rok v marci, tak ako ukladá zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov. Údaje za rok 2024 teda nemusia nevyhnutne byť kompletne vyplnené zo strany SOÚ, môžu sa ešte doplniť v marci 2026.

V oblasti kriminality bol zaznamenaný ďalší pokles, najmä v oblasti ekonomickej a majetkovej kriminality. Polícia vybavila 3,78 mil. cestujúcich na hraniciach a evidovala 2 664 nelegálnych pobytov, čo je výrazný pokles vďaka zníženému migračnému toku na západobalkánskej trase.

Hasičský a záchranný zbor vykonal v roku 2024 celkovo 34 691 výjazdov, najviac za posledné tri roky. Počet požiarov vzrástol o 22 % na 7 694, pričom škody presiahli 58 mil. €.

V oblasti krízového riadenia bolo zaznamenaných 495 mimoriadnych udalostí, čo je pokles oproti roku 2023 (o 60 prípadov menej). Vyhlásených bolo 121 mimoriadnych situácií (- 40 %). Počet volaní na linku 112 bol najnižší za posledných 12 rokov. Najvýznamnejšou činnosťou v oblasti bola hĺbková analýza procesov a činností týkajúca sa krízového riadenia, ktorá vyústila k príprave reformy systému krízového riadenia. Výsledkom bolo schválenie Koncepcnej reformy krízového riadenia a civilnej ochrany v Slovenskej republike na obdobie 2025 – 2030 Uznesením vlády SR č. 334/2025.

4. Analytické hodnotenie stavu verejnej správy

Analytická kapitola správy hodnotí verejnú správu prostredníctvom štyroch syntetických indikátorov založených na dátach OECD, WEF a ďalších inštitúcií. Slovensko dosahuje najlepšie výsledky v oblasti Kvality a robustnosti demokracie, no zaostáva v Kvalite inštitúcií a regulačnom prostredí. V porovnaní so skupinou susedných štátov (V4) si Slovensko vedie podobne v oblasti Digitálnej verejnej správy a dostupnosti služieb a Kvality a robustnosti demokracie. V oblasti Digitálna verejná správa a dostupnosť služieb došlo k miernemu medziročnému zlepšeniu o takmer 7 bodov. Naopak, výrazne horšie Slovensko obstálo v oblasti Kvality inštitúcií a vlády zákona, kde medziročne došlo k poklesu o takmer 11 bodov a výsledok dosahuje len 42 % priemeru EÚ27/OECD a o 26 % horšiu hodnotu, ako je priemer V4. Najhoršie Slovensko dopadá pravidelne v oblasti Regulačného a správneho prostredia, kde medziročne došlo k poklesu o 5,2 bodu a oproti V4 zaostáva o 33 %, oproti EÚ27/OECD tvorí výsledok 56 % priemeru týchto krajín. Index vybraných služieb verejnej správy ukazuje pozitívny trend zlepšovania rýchlosti konania, využívania elektronických služieb a efektívnosti procesov.

Celkovo, správa dokumentuje posun v modernizácii verejnej správy, pokračujúce legislatívne zmeny a kroky na zvýšenie kvality služieb pre občanov. Zároveň poukazuje na pretrvávajúce výzvy, najmä v oblasti digitalizácie, regulačného prostredia a spolupráce medzi obcami.

5. Odporúčania vyplývajúce zo správy

Na základe analyzovaných dát možno formulovať odporúčania smerujúce k zlepšeniu fungovania systému spoločných obecných úradov a k podpore rozvoja CZS ako ich prirodzenej nadstavby.

Situácia v oblasti fungovania SOÚ sa oproti roku 2023 výrazne nezmenila – problémy pretrvávajú a počet SOÚ ďalej klesal (na 77 v roku 2024) a pretrvávajú aj problémy s kvalitou dát a neúčastou niektorých obcí. Preto sú viaceré odporúčania podobné tým z minulého roka, doplnené však o nové návrhy reagujúce na vznik a rozvoj CZS.

Kľúčovým východiskom odporúčaní je potreba zlepšiť kvalitu dát a informačných systémov, ktoré podporujú činnosť SOÚ a CZS. Odporúča sa modernizovať príručku pre predkladanie správ o činnosti a hospodárení úradov, aby sa znížila chybovosť údajov a zlepšila ich

zrozumiteľnosť. Nová verzia by mala byť užívateľsky prívetivá, obsahovať príklady dobrej praxe a zaviesť jednotný formát údajov zhodný s dátami poskytovanými iným orgánom štátnej správy. Súčasne je potrebné aktualizovať informačný systém, ktorý tieto údaje zhromažďuje, a zaviesť mechanizmy spätnej väzby zo strany MV SR. Cieľom je odstrániť opakované nedostatky, ako sú neúplné alebo chybné vyplnené údaje o úväzkoch, príjmoch či výdavkoch.

Ďalšou oblasťou je posilnenie medziobecnej spolupráce a motivácie obcí zapájať sa do spoločných úradov a CZS. Odporúča sa zaviesť inštitút poverenej obce – povinnosť spájania sa malých obcí pre výkon administratívnych činností tam, kde samostatne nezvládajú plniť svoje úlohy. V prípadoch, keď obec nemá zvoleného starostu a vo voľbách sa nikto neprihlási, by sa mohol uplatniť model administratívneho pripojenia k inej obci. Navrhuje sa tiež legislatívne zakotviť CZS ako samostatnú formu medziobecnej spolupráce, čo by umožnilo ich stabilné financovanie a dlhodobú udržateľnosť. Zároveň by mali byť zvýhodnené tie obce, ktoré sa aktívne zapájajú do SOÚ alebo CZS a poskytujú kompletné a kvalitné údaje – napríklad prostredníctvom zohľadnenia ich účasti v SOÚ alebo CZS pri prideľovaní dotácií či pri rozhodovaní o fondoch EÚ a iných finančných mechanizmoch. Transparentnosť by sa mala zlepšiť pravidelným zverejňovaním zoznamov obcí, ktoré do systému zapojené nie sú, a sprístupňovaním prehľadných online nástrojov, ako sú interaktívne mapy a databázy.

Na posilnenie efektívnosti a transparentnosti systému sa odporúča zaviesť index kvality spoločných obecných úradov, ktorý by umožnil porovnávať jednotlivé úrady podľa ukazovateľov, ako sú počet zapojených obcí, počet obyvateľov, veľkosť územia, počet úsekov pôsobnosti, dĺžka existencie úradu, ekonomická efektívnosť či symetria obvodov. Takýto index by pomohol identifikovať príklady dobrej praxe, zviditeľniť efektívne fungujúce úrady a zároveň podporiť zjednocovanie menších, menej výkonných SOÚ do väčších a stabilnejších celkov.

Rozvoj CZS sa odporúča systematicky monitorovať a vyhodnocovať, najmä z hľadiska úspor nákladov, kvality poskytovaných služieb a spokojnosti zapojených obcí. Zároveň je dôležité poskytovať metodickú a analytickú podporu pre ich riadenie. Ak sa preukáže ich efektívnosť, CZS by sa mohli postupne rozšíriť na celé územie Slovenska ako doplnok alebo modernizovaná náhrada pôvodného modelu SOÚ.

Dokument formuluje aj návrhy na základe domácich a medzinárodných indikátorov výkonu verejnej správy. Domáce indikátory ukazujú, že hoci digitalizácia služieb napreduje, tempo zmeny je pomalé. Preto sa odporúča systematicky zvyšovať informovanosť občanov o dostupných elektronických službách, rozširovať ponuku online úkonov, zlepšovať používateľské prostredie a rozvíjať digitálnu gramotnosť, najmä u starších a zraniteľných skupín. Tým sa zníži riziko digitálneho vylúčenia a zvýši dostupnosť služieb. Zároveň treba podporovať integráciu služieb do jednotného digitálneho prostredia, čím sa zníži byrokratická záťaž alepší komfort občanov.

Domáce indikátory tiež poukazujú na potrebu zrýchlenia vybavovania agendy a stabilizácie pracovnej záťaže úradov. Skracovanie čakacích dôb a optimalizácia procesov zvyšujú spokojnosť občanov a dôveru vo verejné inštitúcie. Preto je nevyhnutné pokračovať v zefektívňovaní procesov, využívať digitálne nástroje a vzdelávať zamestnancov vo verejnej správe.

Ďalším dôležitým aspektom je posilnenie orientácie verejnej správy na občana ako klienta. Úrady by mali pristupovať k občanom ako k používateľom služieb, ktorým majú poskytovať kvalitné, rýchle a zrozumiteľné služby. V tejto oblasti má význam pravidelné meranie spokojnosti klientov so službami verejnej správy, ktoré sa už realizuje prostredníctvom okresných úradov. Odporúča sa tieto merania rozšíriť o online hodnotenia a prieskumy používateľskej skúsenosti, aby sa získala komplexnejšia spätná väzba.

Z medzinárodných indikátorov, ako sú E-Government Development Index, European Innovation Scoreboard či World Competitiveness Index, vyplýva potreba zlepšiť postavenie Slovenska v porovnaní s inými krajinami. Kľúčové je zamerať sa na oblasti, v ktorých Slovensko zaostáva – najmä na stavebné konanie, regulačné prostredie, otvorenosť dát a efektivitu verejných inštitúcií. Odporúča sa zavádzať pravidelné audity výkonnosti verejnej správy, znižovať administratívnu záťaž, rozvíjať digitalizáciu a automatizáciu procesov, ako aj systematicky vzdelávať zamestnancov verejnej správy v oblasti digitálnych zručností, umelej inteligencie, manažmentu a komunikácie.

Na základe zistení z medzinárodných porovnaní Slovensko výrazne zaostáva v oblasti regulačného prostredia, čo má priamy dosah na atraktivitu krajiny pre zahraničné investície aj na rozvoj domáceho podnikateľského prostredia. Neefektívne a zdĺhavé procesy zvyšujú transakčné náklady, znižujú predvídateľnosť a oslabujú konkurencieschopnosť hospodárstva. Preto je nevyhnutné zamerať sa na odstránenie bariér pri zakladaní a rozvoji podnikania, a to najmä prostredníctvom:

- optimalizácie a zjednodušenia procesov, vrátane zníženia počtu krokov potrebných na založenie firmy,
- zrýchlenia vydávania povolení, keďže ich súčasná časová náročnosť zvyšuje náklady a odrádza od podnikania,
- zavedenia digitalizovaných a online riešení v kombinácii s centralizáciou procesov, čo by významne urýchlilo a zefektívnilo vybavovanie potrebných dokumentov,
- zníženia byrokratickej záťaže a administratívnych povinností, ktoré komplikujú činnosť najmä malých a stredných podnikov.

Okrem toho by Slovensko malo zvážiť inšpiráciu osvedčenými postupmi z krajín s vysokou mierou konkurencieschopnosti, ako sú Estónsko, Dánsko, alebo Švédsko ktoré vďaka úrovni digitalizácie, jednoduchým legislatívnym rámcom a vysokému stupňu transparentnosti, dokázali vytvoriť atraktívne prostredie pre podnikanie a investície a pohybujú sa na najvyšších priečkach rebríčkov (napríklad World Competitiveness Ranking alebo PMR index).

5. Záver

Celkovo možno konštatovať, že implementácia týchto odporúčaní – či už vyplývajúcich z vnútroštátnych analýz, alebo z medzinárodných indikátorov – by mohla zásadne prispieť k modernizácii slovenskej verejnej správy. Zlepšenie kvality dát, digitalizácie, medziobecnej spolupráce a orientácie na občana by viedlo k efektívnejšiemu fungovaniu inštitúcií, zvýšeniu spokojnosti občanov a posilneniu dôvery v štát.